

100 let od narození prof. Karla Štěpaníka

V září uběhne sto let od narození **prof. PhDr. Karla Štěpaníka, DrSc.** (14. září 1903 – 7. srpna 1970). Profesor Štěpaník patřil k druhé generaci brněnské anglistiky. Byl žákem jejího zakladatele profesora Františka Chudoby a stal se ve všech směrech jeho pokračovatelem. Roku 1922 nastoupil na Filozofické fakultě MU studia a stal se vůbec prvním zapsaným posluchačem anglického semináře. Studia ukončil v roce 1926 obhajobou státní diplomové práce na téma *Shakespeare a Milton v lyrice a epice Jaroslava Vrchlického*. Vedle této bohemistické studie vydával i práce inspirované zaměřením svého učitele prof. Chudoby, totiž o problematice literatury shakespeareovské a literatury období romantismu. Anglický romantismus se pak stal jeho celoživotním zájmem. Po studiích začal vyučovat na brněnské obchodní akademii a během toho roku 1935 obhájil disertační práci o Johnu Keatsovi, jedné z nejvýznamnějších postav anglické romantické poezie, pod názvem *Klasická mythologie a umění v Keatsových básních*. Na obchodní akademii zůstal až do roku 1945, kdy se obnovovala univerzitní výuka. Dr. Štěpaník tehdy převzal místo po zesnulém Chudobovi a stal se na následující čtvrt století vůdčí osobností literární sekce brněnské anglistiky. Jako stipendista v Anglii pracoval na své první rozsáhlé monografii o významné osobnosti romantické kritiky Williamu Hazlittovi (*William Hazlitt jako literární kritik*, Brno 1947). V roce 1948 se habilitoval a od roku 1950 byl po dlouhou dobu vedoucím tehdejšího Ústavu západoevropské filologie a fonetiky. V roce 1958 v knize *Básnické dílo Johna Keatse* publikoval výsledky svého dlouholetého studia. Na tomto tématu dále pracoval i v letech šedesátých a řada jeho publikovaných keatsovských statí měla vrcholit v další rozsáhlé monografii o Johnu Keatsovi. Tu však už profesor Štěpaník nedokončil; v srpnu 1970 zemřel během domněle nezávažné hospitalizace. Kromě anglického romantismu se věnoval i studiu anglického románu (např. Daniel

Defoe). Toto téma inspirovalo řadu jeho významných žáků a pokračovatelů. Je zapotřebí jmenovat zejména docentku Lidmilu Pantůčkovou a profesora Aleše Tichého, kteří byli jeho nejbližšími spolupracovníky a po jeho odchodu pokračovali v jeho odkazu.

Profesor Štěpaník byl velkou a vlivnou osobností české anglistické literární vědy. Je ve svých pracích velmi svědomitým a pečlivým kritikem i tvůrcem: v monografii o Johnu Keatsovi byla poprvé v češtině publikována řada vlastních překladů Keatsových významných básní a dopisů. Při studiu tvorby autorů, o kterých pojednává, metodicky vychází ze zevrubného poznání historických souvislostí, vlivů životopisných a literárních souvislostí. Nejrozsáhlejší okruh jeho zájmu se týká kulturních a literárních vlivů na autora, o kterém pojednává – ať už to byl William Hazlitt, nebo John Keats. Tento postup napomáhá „zapliňovat“ autorův duchovní svět v jeho rozmanitosti a rozporuplnosti. I v tom je Štěpaník následovníkem umělecky a romanticky orientovaného profesora Chudoby.

Pokud je možné dnes s odstupem hodnotit přínos profesora Štěpaníka k literární teorii, za patrně nejobjevnější zjištění lze pokládat vliv Shakespearova staršího současníka básníka Sira Edmunda Spensera, autora monumentálního díla *The Faerie Queene* (Královna víl), na tvorbu Johna Keatse. Velmi cenné jsou také poznatky o hledně reflexe společnosti a veřejných věcí v Keatsových básních.

P. DRÁBEK

Sto let od narození prof. Antonína Vašíčka

Uvážíme-li, jak se prof. RNDr. Antonín Vašíček, DrSc. (nar. 28. října 1903) dostal ke studiu problematiky vedoucí k výsledkům, jež ho později proslavily, zdá se nám to z dnešního pohledu takřka neuvěřitelné. Dnes je běžné, že mladý adept vědecké činnosti je pro ni systematicky připravován již od let svých vysokoškolských studií zpravidla v kolektivu nebo alespoň pod přímým vedením významného odborníka. RNDr.

Antonín Vašíček

Ant. Vašíčka k jeho tématu vědecké práce přivedla nástupní přednáška rektora brněnské techniky prof. Vondráčka v r. 1935, který hovořil o oxidových vrstvách samovolně narůstajících na povrchu různých materiálů. RNDr. Vašíček, od r. 1928 asistent prof. Velíška na brněnské technice, se tím inspiroval. Vzhledem k tomu, že byl velmi dobře seznámen s oblastí fyzikální optiky a s pracemi Drudeho publikovanými v časopisu *Annalen der Physik* v devadesátých letech 19. stol., rozvinul pro studium tenkých vrstev na pevných látkách, především pro stanovení jejich tloušťek a optických konstant, optickou metodu, dnes obecně nazývanou elipsometrií. Ta spočívá ve studiu charakteristik stavu polarizace monochromatického světla odraženého vzorkem. Tuto metodu rozvinul paralelně s nemnoha dalšími fyziky, kteří použili podobné principy. RNDr. Vašíček těsně před druhou světovou válkou zakoupil za vlastní peníze (v ceně přibližně poloviny tehdejšího standardního auta) polarizační spektrometr a upravil jej podle vlastního návrhu na jeden z prvních elipsometrů na světě, jak se dnes nazývají přístroje s podobnými vlastnostmi.

V době druhé světové války, kdy byly vysoké školy v naší zemi uzavřeny, RNDr.

Vašíček provedl na tomto přístroji, který si přestěhoval do svého bytu, obrovské množství měření. Zabýval se jednak studiem tenkých kovových vrstev na skle, jednak přirozených i tlustých interferenčních vrstev na skle i na kovech. Proto mohl krátce po válce, již od r. 1947, publikovat významné články v předním světovém časopise *Journal of the Optical Society of America*. Ty mu získaly ve světě všeobecně uznávané postavení spoluzakladatele oboru optiky tenkých vrstev s neobyčejně velkým dopadem v technické praxi, zvláště pak v oblasti mikroelektroniky a konstrukce optických systémů.

V době, kdy prof. Vašíček započal své studie, které vyžadují rozsáhlé výpočty, nebyly k dispozici počítače. Proto při výpočtu tabulky, jichž potřeboval desítky, strávil až stovky hodin práce s pomocí logaritmických tabulek, což je pomůcka, kterou dnešní student snad ani nezná. Takové výpočty lze dnes na počítači zvládnout za zlomek vteřiny. Právě zavedení počítačů do oblasti elipsometrie podměnilo její obrovský rozvoj od začátku šedesátých let dvacátého století, jehož počátek prof. Vašíček (zemřel 16. listopadu 1966) ještě zastihl a využil. To do svědčuje publikace *Tabulky k stanovení optických konstant z intenzit odraženého světla* (Praha, NČSAV 1964).

Hlavní výsledky svých původních prací, jichž je více než 80, shrnul prof. Vašíček v monografiích *Optika tenkých vrstev* (Praha, NČSAV 1956) a *Měření a vytváření tenkých vrstev v optice* (Praha, NČSAV 1957). První z nich rozšířil a vydal v Holandsku pod názvem *Optics of Thin Films* (North-Holland Publ. Co., Amsterdam 1960).

Prof. Vašíček přešel krátce po své habitaci na brněnské technice v r. 1935 na gymnázium v Brně, což mu nikterak nebránilo pokračovat ve vědecké práci. Tam zůstal až do r. 1947, kdy byl jmenován profesorem fyziky na Vysokém učení technickém v Brně. V r. 1952 přešel na Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity, kde byl jmenován profesorem experimentální fyziky. Setrval zde až do své smrti. Za celý život prakticky neopustil Brno. Teprve v r. 1958 mu bylo tehdejšími režimem dovoleno navštívit na několik dní významnou mezi-

národní konferenci o optice tenkých vrstev v Marseille. Cestu do USA, kam byl v r. 1963 pozván k přednesení jednoho z hlavních referátů na první mezinárodní konferenci o elipsometrii, mu komunistický režim nepovolil. Až do svého příchodu na Přírodovědeckou fakultu pracoval prof. Vašíček zcela osamoceně. Teprve zde měl příležitost získat první žáky a spolupracovníky. V dalších letech vychoval několik aspirantů.

Na jeho přístroji, důvěrně a s výrazem úcty nazývaném jeho následovníky Vašíčkostroj, vyrostla generace jeho následovníků, kteří spolu s ním dali základ znamenitému, světově uznávanému pracovišti zabývajícímu se v Ústavu fyziky kondenzovaných látek na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity využitím optických metod při studiu fyzikálních vlastností kondenzovaných látek.

Prof. Vašíček byl členem řady vědeckých společností. Za všechny jmenujme Optical Society of America (USA) a to od r. 1947. Tato společnost mu udělila titul Fellow of the American Optical Society. Byl také členem Jednoty československých matematiků a fyziků, kde zastával řadu funkcí v místní pobočce v Brně i v celostátním výboru.

Prof. Vašíček byl výborný člověk, vědecky i lidsky. Byl plně oddán své vědě, byl neobyčejně pilný a cílevědomý. Na své okolí působil velmi pozitivně. Pracoval intenzivně až do své smrti, tedy i v době, kdy trpěl vážnou chorobou, která ukončila jeho život 16. listopadu 1966.

F. LUKES

K nedožitým devadesátinám doc. RNDr. Miloše Doležela

Letos si připomínáme nedožitě devadesátiny doc. RNDr. Miloše Doležela, který působil na Pedagogické fakultě MU v Brně od r. 1948 až do r. 1979, kdy odešel do důchodu.

Život a práce jubilanta byly v tomto časopise vzpomenuy u příležitosti jeho šede-

sátin (Universitas 73, č. 6) i pětadesátin (Universitas 78, č. 6, st. 101).

K letošnímu jubileu si připomínáme, že se narodil 29. 11. 1913 v Přerově a po maturitě na gymnáziu v Uherském Hradišti studoval matematiku a fyziku na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Na této fakultě potom působil jako asistent a v r. 1939 získal doktorát přírodních věd. Po uzavření českých vysokých škol učil na gymnáziu v Lipníku nad Bečvou. Po osvobození učil nejdříve na gymnáziu v Brně-Žabovřeskách, potom na gymnáziu na Křenové ulici.

Na Pedagogickou fakultu MU nastoupil v r. 1948 jako odborný asistent a po deseti letech přešel do Onkologického ústavu v Brně, kde vykonával funkci vedoucího dozimetrického oddělení. S tímto ústavem spolupracoval už od r. 1938 na výzkumu dozimetrie záření a na vývoji přístrojů pro aplikace radioizotopů. Avšak i v této době pomáhal vychovávat učitele fyziky na Pedagogické fakultě jako externí učitel.

Na fakultu se vrátil v r. 1961, habilitoval se prací Dozimetrie ionizačního záření a od r. 1964 až do odchodu do důchodu byl vedoucím katedry fyziky. V letech 1970-76 vykonával též funkci proděkana Pedagogické fakulty.

Za dobu svého působení na fakultě vychoval řadu učitelů fyziky, kteří s uznáním vzpomínají na to, jak si je získával pečlivě připravenými přednáškami, klidem a náročností u zkoušek, úctou k člověku a smyslem pro spravedlnost.

O jeho práci, svědomitosti a houževnatosti svědčí přes 50 publikací, zaměřených jednak na oblast vyučování fyzice a přípravu učitelů, jednak na dozimetrii ionizačního záření aplikovaného v gynekologii. Jeho publikace zahrnují jak vysokoškolské učebnice a skripta, tak články v našich a zahraničních časopisech.

I po odchodu do důchodu se zajímal o problémy katedry, fakulty a o dění ve školství.

Zemřel v r. 2000 ve věku 87 let. O jeho skromnosti svědčí i výslovné přání, aby se nekonal žádný obřad na rozloučení a aby jeho popel byl rozsypan na rozptylové loučce.

J. JANÁŠ